УНИВЕРЗИТЕТ У БЕОГРАДУ

АРХИТЕКТОНСКИ ФАКУЛТЕТ

НАСТАВНО НАУЧНОМ ВЕЋУ

Предмет: Реферат о урађеној докторској дисертацији кандидата

мр Мирослава П. Петровић Балубџић

Одлуком Наставно-научног већа Факултета бр. 01-796/2-4.4 од 23.04.2018. године, именовани смо за чланове Комисије за преглед, оцену и одбрану докторске дисертације кандидата мр Мирослава П. Петровић Балубџић под насловом:

ПЛАНИРАЊЕ И ПРОЈЕКТОВАЊЕ УРБАНЕ СТРУКТУРЕ ПРИОБАЉА БЕОГРАДА: ТРАНСФОРМАЦИЈА УРБАНОГ ПЕЈЗАЖА И ТРЕТМАН НАСЛЕЂА

Након прегледа достављене Дисертације и других пратећих материјала и разговора са кандидатом, Комисија је сачинила следећи

Р Е Ф Е Р А Т

1. УВОД

1.1. Хронологија одобравања и израде дисертације

На основу члана 32 (с2) Закона о високом образовању („Сл. гласник РС“, бр. 76/05, 100/07 – аутентично тумачење, 97/08, 44/10 и 93/12) а у вези са чланом 98. Статута Архитектонског факултета у Београду (“Сл. билтен Факултета”, бр. 80/08, 84/10, 88/12 и 89/12-пречишћен текст), и Одлуком Већа докторских студија Архитектонског факултета у Београду од 07.04.2014. године, Наставно научно веће Факултета је, на седници одржаној дана 14.04.2014. године, донело одлуку број 01-523/2-6.8. којом је образована Комисија за оцену испуњености услова кандидата мр Мирослава П. Петровић Балубџић , дипл. инж. арх. и теме докторске дисертације, под насловом **„Стратегије планирања и пројектовања урбане структуре**

приобаља Београда од 1867. године до данас: Трансформација урбаног пејзажа и третман наслеђа”, у следећем саставу:

др Владан Ђокић, редовни професор, ментор

Универзитет у Београду, Архитектонски факултет

др Александра Ступар, ванредни професор

Универзитет у Београду, Архитектонски факултет

др Ружица Богдановић, редовни професор

Универзитета Унион Никола Тесла у Београду

На основу члана 32. (с2) Закона о изменама и допунама Закона високом образовању (“Сл. Гласник РС”, бр. 44/10), а у вези са чланом 162. Статута Архитектонског факултета у Београду (“Сл. билтен АФ”, бр. 80/08, 84/10, 89/12-пречишћен текст и 98/14) и сагласности Већа научних области грађевинско-урбанистичких наука Универзитета у Београду од 30.09.2014. године, Наставно научно веће Факултета је, на седници одржаној 13.10.2014. године, донело одлуку број 01-1979/2-12.7. да се мрМирослави П. Петровић Балубџић, дипл. инж. арх., одобрава рад на теми докторске дисертације, под насловом „ **Планирање и пројектовање урбане структуре приобаља Београда: Трансформација урбаног пејзажа и третман наслеђа”** и да се за ментора именује проф. др Владан Ђокић.

Докторску дисертацију завршену априла 2018. године, уз сагласност ментора, кандидат предаје на Веће докторских студија 29.01.2018. године.

На основу члана 101. и члана 102. Статута Архитектонског факултета у Београду (“Сл. билтен АФ”, бр.116/17 - пречишћен текст), члана 37. Правилника о докторским академским студијама (“Сл. билтен АФ”, бр. 102/14) и Одлуке Већа докторских студија Факултета од 16. 04. 2018. године, Наставно - научно веће Факултета је, на седници одржаној дана 23. 04. 2018. године, донело одлуку број 01-796/2-4.4 да се образује Комисија за оцену и одбрану докторске дисертације кандидата Мирославе П. Петровић Балубџић, дипл. инж. арх., под насловом „**Планирање и пројектовање урбане структуре приобаља Београда: трансформација урбаног пејзажа и третман наслеђа”**, у саставу:

- др Владан Ђокић, редовни професор, ментор

Универзитет у Београду, Архитектонски факултет

- др Александра Ступар, ванредни професор

Универзитет у Београду, Архитектонски факултет

- др Ружица Богдановић, професор емеритус

Универзитета Унион Никола Тесла – Факултета за

архитектуру

Ужа научна област: Архитектура и урбанизам

1.2. Научна област дисертације

Докторска дисертација припада научној области *Докторат техничких наука* и ужој научној области *Архитектура и урбанбизам,* за које је Факултет матичан.

Ментор предметне дисертације је др Владан Ђокић, редовни професор Архитектонског факултета Универзитета у Београду.

Списак радова који квалификују професора др Владана Ђокића за ментора докторске дисертације:

1. G. Mickovski, V. Djokic, „Okružni ured za osiguranje radnika u Skopju arhitekta Drage Iblera, 1934," *Prostor,* Vol. 23, No. 1 (49), pp. 82-95, 2015. ISSN 1330-0652 (Print), ISSN 1333-9117 (Online).

2. P. Bojanić, V. Djokić, „La Philosophia Architettonica," *Rivista di estetica*, LabOnt, Rosenberg & Sellier Editori, Torino, Vol. 55, n. 1, pp. 81-88, 2015. ISBN 9788878853744.

3. S. Marošan, D. Milićević, V. Djokić, M. Soškič, „Value Framework for Evaluation of Land Banks/Funds,"*Geodetski vestnik*, Vol. 58 (3), p.568-577, 2014. ISSN 0351-0271.

4. Z. Gospavić, J. Gučević, O. Vasović, V. Djokić, „Mortgage market in the Republic of Serbia: Present situation and prospects,"*Geodetski vestnik*, Vol. 57 (1), pp.85-96, 2011. ISSN 0351-0271.

5. P. Bojanić, V. Djokić, „L`institution revolutionnaire".O'prevratu', nasilju in instituciji pri Gillesu Deleuzu," *Filozofski vestnik*1, pp. 223-234, 2011. ISSN 0353-4510.

1.3. Биографски подаци о кандидаткињи

БИОГРАФИЈА АУТОРА

Мирослава Петровић Балубџић, рођена је 1956. у Ваљеву. Дипломирала је на Архитектонском факултету у Београду 1981. Радила је у ЦЕПу (1980.-82.); запослена у Инвест бироу (1983.-92.) на пројектовању (од 1991.-92. постаје шеф урб. групе); запослена као одговорни пројектант у бироу ИБИ инжењеринг (1992.-94.); сарадник у настави на катедри за пројектовање на Архитектонском факултету у Београду (1997.-98.); у Урбанистичком заводу Београда (2002.-05.); од 1995. члан УЛУПУДС-а; од 1995. ради као самостални аутор; сарадник у настави на урбанистичкој катедри на Арх. Факултету у Београду на мастер студијама предмет „Текстура градских

простора“ и на семинару „Урбани дизајн“ код проф. Драгане Базик (2011/12). статус слободни уметник од 2000. и самостални истраживач.

Магистарску тезу је одбранила 2010. године на Архитектонском факултету у Београду, са темом „Упоредна анализа формирања јавних простора уз водени ток“ на примеру градова у Србији, ментор проф.др. Владан Ђокић. У институту ИАУС 2016. добила је звање „истраживач сарадник“. Од 2017. године је рецензент у часопису Архитектура и Урбанизам – институт ИАУС Београд.

Стручно друштвене активности: члан Управног одбора УЛУПУДСа 2009/10.; председник архитектонске секције УЛУПУДСа 2009/10.; члан и председник Савета салона архитектуре у МПУ у Београду од 2008/10.; члан савета и жирија за наступ Србије на бијеналу у Венецији 2014.

Професионална признања и награде: ВЕЛИКА НАГРАДА 19. салона архитектуре за изведене стамбене објекте на Мегдану у Ужицу 1994.; рад кандидован за Октобарску награду града Београда 1995.; награда УЛУПУДС-а за дизајн у Београду 1996.; друга награда на Урбанистичком салону у Нишу 1999.; годишња награда УЛУПУДС-а за 2001. годину; прва награда на сајму инвестиција у Београду за пројекат Насељски парк 2006.; признање 29. Салона архитектуре за Насељски парк 2007.; награда 34. Салона архитектуре за Парк индустријског наслеђа Сењски рудник 2012.; годишња награда УЛУПУДС-а 2012.; награда Александар Шалетић 2012.; рад је номинован за награду Европске уније –Mies van der Rohe Award 2014.; годишња награда ДАБ-а и САС-а за реализовано дело у 2014/15.; награда за пројекат Центар-ДИПОС- БАБ конференција 2017. у Београду; награда за пројекат на изложби ЖАД- женско архитектонско друштво, Beograd 2017.

Учествовала је на великом броју архитектонских и урбанистичких конкурса од којих је 29 награђених, а од тога је 12 првих нагарада: приобаље Панчева 1988. (III награда); насеље Ј.К. у Земуну 1990. (I пласман); Врачарски плато, блок 92 и 95 (I откуп) 1990; тржни центар у Ужицу 1991. (1.награда); Хотел "Карић" на Теразијама, (I откуп) 1992; центар Лајковца 1993. (I награда); пословни центар у Зрењанину 1993. (I награда); центар Рашке 1998. (откуп); ТЦ у Раићевој у Београду 1998. (откуп); центар Мионице 1999. (први откуп); Трг Партизана Ужице 1999.(III награда); рекреациони центар у Апатину 2000. (I пласман); пошта у Ужицу 2001. (I награда -подељена); Марина Дорћол у Београду (I.награда -подељена); Земун старо језгро и приобаље (I награда-подељена); центар Житорађе 2002.(II награда); десна обала савског језера 2002. (I награда); Ваљево приобаље 2003. (I пласман); Центар Дивчибара 2005 (III награда); Краљево социјално становање 2005 (II награда); центар Градишке приобаље 2006. (I награда); насеље Мећај у приобаљу Ужица 2008 (I награда- подељена); Тврђава Кастел у Бања Луци 2007 (II нагарада); трг у Крушевцу (повишени откуп) 2007.; хотел у Скадарској ул. у Београду 2008 (откуп.); центар Лазаревца 2008. (I пласман); насеље Мећај у приобаљу Ужица 2008.; градска управа центар Нови Сад (III награда) 2009.; трг у Бијелом Пољу (III награда) 2010.; блок 13 и филхармонија у Београду 2016 (откуп).

Аутор је 14 изведених објеката претежно стамбених у Ужицу, Београду и Обреновцу; аутор је два изведена уређења партера у пешачким улицама у Ужицу и у Лајковцу. Учествовала је у изради више детаљних планова: РП Скеле у Босанском броду, руководилац израде плана 1989.; аутор УП за насеље Сава у Обреновцу 1989.; аутор УП комплекса Мегдан у Ужицу 1991.; измена ДУП-а м.з. на Врачару у Београду 1991.; аутор ДУП-а центра Лајковца 1996., аутор УП насеља Алеја у Бања Луци 1995.; УП дела центра Ужица – Дрварска пијаца 1996.; УП обнове ромских села колубарског краја 1999.; аутор ПДР стамбеног насеља у Земуну 2003.; ПДР Бањица у Београду 2004.; УП уређење десне обале савског језера у Београду 2004.; ПДР блока 70 на Новом Београду 2005.

Учествовала је на саветовањима, научним скуповима и радионицама: радионица по позиву КОМУНИКАЦИЈЕ – ЦЕП-а 1993.; научни скуп „Унапређење становања“, грађ. факултет у Нишу 1995.; саветовање „Југо-рециклажа“ „Комуникације“ - ЦЕП 1996.; летња школа у Петници „Река у малом граду“1996.; научни скуп „Арх. и урб. на прагу новог миленијума“ Арх. факултет у Београду 1996.; научни скуп „Унапређење становања 2“ Арх.факултет у Београду 1998.; предавања у Урбанистичком заводу у Београду у оквиру циклуса „Перманентна едукација“ 2001.; Светски конгрес архитектуре у Истамбулу 2005.; симпозијум „Урбани дизајн“ ДУБ Београд 2005.; међународни научни скуп „Одрживи просторни развој градова“ ИАУС Београд 2008.; конференција „Индустријско наслеђе“ Завод за заштиту споменика града Београда 2012.; београдска недеља архитектуре 2012.; конференција „Стара градска језгра и историјске урб. целине“, Завод за заштиту споменика културе Београда 2013.; конференција „Очување и унапређење историјских градова“, Покрајински завод за заштиту споменика културе, Сремски Карловци 2014.; Међународна конференција STRAND-Facing the Future, Академија наука, Београд 2014. Аутор је самосталне изложбе „ПРЕДЕЛИ АРХИТЕКТУРЕ“. Излагала је на великом броју колективних изложби. Ужа интересовања у струци: архитектонско и урбанистичко пројектовање, уређење и реконструкција малих градских целина, проучавање савремене архитектуре и авангарде у архитектури, дизајн, урбани дизајн.

Аутор је текста објављеног у часопису међународног значаја SPATIUM, Institute of Architecture and Urban & Spatial Planning of Serbia, IAUS, Belgrade, june 2017, no. 37, pp. 74-81; „*Creating the Belgrade Waterfront identity through a prism of architecture and urban planning competitions*“.
Објављена научна монографија „Река и градски простори у Србији“ заступа и штампа Задужбина Андрејевић, Београд, 2013.

2. ОПИС ДИСЕРТАЦИЈЕ

2.1. Садржај дисертације

Докторска дисертација изложена је на 254 нумерисаних страница.

У делу који претходи нумерисаном делу рада дати су: насловне стране на српском и енглеском језику, резиме на српском и енглеском језику, садржај, захвалнице.

Основни текст дисертације изложен је на 162 странице. Иза основног текста, следи списак коришћене литературе и извори, прилози (графички материјал који подразумева 70 илустрација архитектонских објеката и урбанистичких целина и 1 табелу), списак илустрација, списак скраћеница, биографија кандидаткиње.

Докторска дисертација подељена је у шест целина: Увод, Први урбанистички концепти и приобаље Београда, Убанистичко планирање Београда и приобаље између два рата, Социјалистичка архитектура у приобаљу: трансформација урбаног пејзажа од природног ка урбаном, Планирање приобаља Београда кроз урбанистичке планове, конкурсе и студије од 1950. године, Модели планирања обнове приобаља кроз конкурсе и студије почетком 21.века, Закључци и препоруке.

Поменути делови дисертације подељени су у подцелине, а докторска дисертација је прегледно систематизована према следећем садржају:

САДРЖАЈ

РЕЗИМЕ.....i
ABSTRACT.....iii

УВОД 1
Уводне напомене о теми 1
Проблем и предмет истраживања 10
Циљ и задаци истраживања 12
Полазне хипотезе 13
Научне методе истраживања 14
Генерална структура докторске дисертације 15
Научна оправданост и очекивани резултати истраживања 19
I ГЛАВА.....21
1.0. ПРВИ УРБАНИСТИЧКИ КОНЦЕПТИ И ПРИОБАЉЕ БЕОГРАДА 21
1.1. Урбани пејзаж – дефиниције појма 21
1.2. Београд као концепт две обале 28
1.3. Склоп Београда у Шанцу и почетак урбанистичког планирања.....32
1.4. Савремен радикалан и репрезентативни план Емилијана Јосимовића 35
1.5. Урбанистички планови до 1914 и развој Београда 38
1.6. Закључна разматрања 40
II ГЛАВА 42
2.0. УРБАНИСТИЧКО ПЛАНИРАЊЕ БЕОГРАДА И ПРИОБАЉЕ ИЗМЕЂУ ДВА РАТА 42
2.1. Визије за уређење приобаља на међународном конкурсу 1922 године 43
2.2. Корени проблема стихијске изградње _Критика ГП из 1923 49
2.3. Прихватање начела модернизма функционалног града у нашој средини 51
2.4. Урбани пејзаж Савамале – проблем релације железнице и града 61
2.5. Закључна разматрања 62

III ГЛАВА 65
3.0.СОЦИЈАЛИСТИЧКА АРХИТЕКТУРА У ПРИОБАЉУ–ТРАНСФОРМАЦИЈА УРБАНОГ ПЕЈЗАЖА ОД ПРИРОДНОГ КА УРБАНОМ
3.1. Визије обнове града _ Никола Добровић 68
3.2. Конкурс за прве јавне објекте на Новом Београду 1947 године 71
3.3. Објекти културе_План комплекса музеја на левој обали Саве (1960) 77
3.4. Конкурси за важне државне објекте у приобаљу 78
3.5. Савремена архитектура приобаља у социјализму_ лева обала Саве 79
3.6. Савремена архитектура на десној обали Саве и Дунава 90
3.7. Закључна разматрања треће главе 92
IV ГЛАВА 94
4.0. ПЛАНИРАЊЕ ПРИОБАЉА БЕОГРАДА КРОЗ УРБАНИСТИЧКЕ ПЛАНОВЕ, КОНКУРСЕ И СТУДИЈЕ ОД 1950 ГОДИНЕ..... 94
4.1. Приобаље у Генералном плану Београда од 1950 године 94
4.2. Стамбена архитектура приобаља 99
4.3. Велике промене у архитектури _осамдесетих година 20. века 100
4.4. Генерални план до 2021. године_афирмација приобаља 105
4.5. Наслеђе и Урбани пејзаж као примарни импулс у формирању идентитета 109
4.6. Студија могућности трансформације простора Савског амфитеатра 114
4.7. Закључна разматрања 126
V ГЛАВА 129
5.0. МОДЕЛИ ПЛАНИРАЊА ОБНОВЕ ПРИОБАЉА КРОЗ КОНКУРСЕ И СТУДИЈЕ ПОЧЕТКОМ 21. ВЕКА 129
5.1. Природно језгро Београда_студија 2006 130
5.2. Конкурси и програми за активирање приобалних зона од 2000 године 130
5.3. Проблеми планске и непланске изградње - нетранспарентно планирање 143
5.4. Индустријско наслеђе у приобаљу- препознавање _третман _потенцијали 144
5.5. Закључна разматрања 150
VI ГЛАВА 153
6.0. ЗАКЉУЧЦИ И ПРЕПОРУКЕ 153
БИБЛИОГРАФИЈА (ИЗВОРИ И ЛИТЕРАТУРА) 163
СКРАЋЕНИЦЕ 184
ПРИЛОЗИ 185
Слике 186
Списак слика са изворима 239
Табела бр.1 244
БИОГРАФИЈА АУТОРА 253
Изјава о ауторству
Изјава о истоветности штампане и електронске верзије докторског рада
Изјава о коришћењу

2.2. Кратак приказ појединачних поглавља

Увод у рад представља основне информације и објашњење истраживања. Поред предмета истраживања, генералних мотива, теоријских оријентација и тематског оквира и значаја истраживања у уводу су приказани и осврт на досадашња научна истраживања студија и пројеката за активирање и регенерацију простора уз београдске обале у контексту светских достигнућа у овој области, систем научних хипотеза, теоријске поставке и осврт на историјске изворе и методолошка поставка истраживања.

Први део односи се на приказ теоријског разматрања појма урбани пејзаж а затим се проверава примена ових теорија на примеру урбаног пејзажа Београда. Даље се анализирају идеје и концепти за територију обе стране приобаља уз реку Саву, као део планова за шире градско подручје Београда. Истрживана је проблематика планирања и пројектовања различитих целина кроз актуелне стратегије почевши од 1867 године са радикалном реконструкцијом урбане структуре коју је предложио Емилијан Јосимовић и која је значила почетак трансформације урбаног пејзажа од турског ка европском граду. Својим делом овај наш први урбаниста дао је прве идеолошке основе српском урбанизму. Кроз анализу хронолошких фаза показано је које су биле даље доминантне стратегије планирања приобаља које су детерминисале основне морфолошке особености физичке структуре. Кроз почетке планирања посматрана је трансформација урбаног пејзажа Београда која је била усмеравана постепеним стварањем капиталистичког друштва. Истраживање је отворило питање града са аспекта утицаја дрштва на трансформације простора повезаност простора и социолошких односа, као и могућност промене међуљудских односа, променом самог простора. На крају овог дела рада предочене су и полазне премисе истраживања, следствене теоријским поставкама.

Други део обухвата истраживања визија за уређење приобаља у периоду између два светска рата. Са тим циљем предочена је појава великог међународног конкурса који је требало да послужи као идејни основ за будући развој града и нове урбанистичке планове, као и приврена ситуација која је изнедрила амбициозне планове за радикалне реконструкције Београда. Истражена је појава оптимистичких маркантних планова који су указивали на привредни раст у новој држави који је давао наду у просперитетну будућност предвиђајући обиман развој на две обале реке Саве. Истражене су идеје које су се појавиле на архитектонској сцени као огледало европских утицаја и принципа решавања класичног града базираних на неокласицизму и са друге стране продора нових концепата модерне архитектуре функционалног града. Уједно дат је и приказ промене архитектонске теорије и праксе и увођење принципа Модерне у архитектуру јавних објеката у периоду од 1918. до почетка рата 1941. којим је детерминисано постепено претварање периферне балканске престонице у модерну европску метрополу. Такође предочено је превирање у друштву и оспоравање модерних утицаја од стране владајућих конзервативних кругова наклоњених академизму и последице које је то имало на архитектонску праксу и на планирање и изградњу у приобаљу.

Трећи део обухвата истраживање које је указало на прве планове и студије које значај дају односу центра града и његових обала и истиче се место и улога архитекте Николе Добровића који се међу првима бавио промишљањем контекста и уопште третмана урбаног пејзажа као модерне дисциплине. Превасходно овај део је истраживао концепте за изградњу новог града на левој обали Саве који у условима социјалистичког уређења у великој мери и на особени начин третирају архитектуру на територији

приобаља. Предочена је и чињеница да је политика и идеологија имала пресудни утицај на одлуке о простору тако да је архитектура делегирана да репрезентује тековине револуције и партије. Указује се да су архитектонска дела нужно била позиционирана у контекст друштвене и политичке савремености. Истражују се чињенице које указују да, иако је око 1950.године одлучно напуштено угледање на социјалистички реализам, са друге стране, савременост се поставља и насупрот модернизму интернационалног стила, као утицаја западних капиталистичких земаља . Тиме су створени услови за особене социјалистичке концепте. Предочено је, да је промена карактера Новог Београда, од управљачког града федерације ка опредељењу да ће то бити централни део града, усмерила најважније садржаје културе на леву обалу Саве. Указује се на Регулациони план за Нови Београд из 1962 године, и концепцију којом је дефинисано да приобална зона треба да добије улогу центра будуће метрополе што је определило планирање важних културних и централних садржаја на леву обалу Саве. Истраживање је показало да су значајни архитектонски конкурси утицали и мењали будуће урбанистичке концепте и изнедрили вредна архитектонска дела. Уједно и објекти културе у приобаљу планирани у функцији политике, истовремено су политику поставили у функцији културе. Истраживање је предочило да је урбани пејзаж леве обале Саве трансформисан од природног до урбаног пејзажа и даље ка културном пејзажу. Посебно је показано да је модерна архитектура Београда била од значаја за стабилизацију пожељног система вредности у социјализму.

Четрвти део обухвата истраживање које даје увид у процесе модернизације путем бројних планова за изградњу Београда, планско свеобухватно сагледавање целине приобалних зона у оквиру Генералног плана из 1950. и даље кроз значајније планове који су третирали и усмеравали развој појединих територија уз обале река Саве и Дунава. Истражене су урбанистичке концепције и стратегије које се мењају у односу на промене у оквиру модернистичких принципа као и касније у односу на промене историјских, друштвено политичких и еконкомских прилика, тако да се дефинишу актуелни ставови који детерминишу планирање у приобаљу. Указује се на чињеницу да је снага конкурсног решења 1959 године усмерило будућу матрицу централне зоне Новог Београда детерминишући даљи однос према другој обали, прихватањем кроз планску документацију. У раду се указује на утицај политичких промена на архитектуру и планирање које су настале осамдесетих година 20. века, и како су промене власничког статуса над земљиштем умањиле ауторитет архитектонске струке и капацитет јавног интереса када је у питању планирање. Указано је на Генерални план до 2021. који афирмише развој приобаља надовезујући се на претходне капацитете. Указано је на третман наслеђа кроз студије за културно историјске сцелине Косанчићев венац, Калемегдан, старо језгро Земуна, као и на третман Куле Небојша. Са циљем будуће изградње Савског амфитеатра истражене су значајније студије које су испитивале потенцијале и установиле улазне принципе.

Пети део обухвата истраживање периода који карактерише развој кроз издвојене случајеве, покретање и активирање независних локација у приобаљу и носи обележја пројектовања у контексту економске и културне кризе али и наговештаја нових пракси. Указује се да овај период одликује истовремено и промена друштвено политичких и економских прилика у нашој средини а на глобалном плану одступање од стратегија модернизма и у неку руку повратак традиционалним обележјима града. Предочене су трансформације модерне архитектуре које настају у овом периоду и даље долази до распада, урбане дисперзије и опадање смисла за заједништво. Уједно, након раскида са модерном, а затим и пост модерном, истражују се нови модели омогућени новим технологијама али и архитектура која више не тежи ка новој савремености већ иде у

сусрет брендовима великих корпорација. Спроведено је истраживање релевантних конкурса који су одраз спонтаног следа испитивања појединих локација, у приобаљу, почетком 21.века, као и нови облик планирања без уобичајених процедура кроз представљање завршеног Мастер плана за „Београд на води“. Предочена је и неразвијена област регенерације индустријског наслеђа приобаља Београда која код нас не прати светске тенденције али се овим радом акцентује и покреће дебата о наредним корацима у циљу препознавања и изналажења модалитета за анимирање приватног капитала уз контролу стручнних принципа.

Закључак садржи коначно сумирање прикупљених резултата истраживања, проверу валидности почетних хипотеза и постављених циљева рада, као и дате могућности правца даљих истраживања.

3. ОЦЕНА ДИСЕРТАЦИЈЕ

3.1. Савременост и оригиналност

Истраживање кандидата Мирославе П. Петровић Балубџић представља оригиналну научну студију о планирању и пројектовању урбане структуре приобаља Београда. Значај предложеног истраживања огледа се у научној интерпретацији и објашњењима процеса планирања и пројектовања у приобаљу Београда која до сада нису била ближе сагледана и истражена имајући у виду да је студија проблема рађена са интердисциплинарног – културолошког и обликовног становишта, примарним посматрањем односа архитектуре приобаља, политике –идеологије, естетике, и секундарно посматрањем архитектуре, наслеђа и урбаног пејзажа у одређеним временским оквирима.

Рад кандидата представља значајан прилог проучавању историје архитектуре и урбанистичког планирања Београда јер, приказује активну везу универзалних значења архитектуре Београда са темама идеолошког и просторног контекста, преиспитујући истовремено односе архитектуре у зонама приобаља са сложеним друштвеним и обликовним идентитетима.

Уједно, истраживање приказује улогу и значења које доноси интуитивно креативан приступ пројектовања путем институције архитектонског конкурса који у корелацији са просторним контекстом и политичко идеолошким програмским усмерењем, у сваком, а нарочито у социјалистиком друштвеном контексту послератне Југославије са јаком државном контролом, даје врхунске резултате.

У референтном оквиру рад одликује савременост у приступу теми, теоријским поставкама и анализи јер архитектуру приобаља Београда не посматра једино из и унутар затвореног система сопствене праксе и дисциплине, кроз естетику, теорију архитектуре, путем формалних, функционалних, морфолошких, естетских и техничких увида, већ сагледава и као извор производње друштвеног знања о сложеном идентитету простора а у вези са друштвеним праксама и питањима моћи.

Оригиналност докторске дисертације Мирославе Петровић Балубџић огледа се, пре свега, у јасном указивању на хронологију настајања физичке структуре приобаља Београда која се сагледава кроз факторе наслеђа и непосрдне утицаје на динамику урбаног пејзажа као променљиве компоненте које истрживање чине веома комплексним. Указивњем на приобаље Београда као издвојену категорију са дефинисањем посебности значења у градској слици и једним од најзначајнијих

елемената идентитета центра Београда сагледаваног кроз парадигматске моделе прошлости и будућности.

Оригиналност се огледа у примењеном интерпретативном моделу којим се, кроз однос између субјекта: феномена архитектуре приобаља; знања: усмереног идеологијом, друштвом, економијом, културом; и контекста: урбани пејзаж и наслеђе, сагледава репрезентативност архитектуре приобаља и истражују модели за његову стаблизацију као пожељног визуелног и амбијенталног окружења у оквирима нових друштвених околности.

Поред тога, оригиналност дисертације представља и проширење и продубљивање разумевања и научне интерпретације савремене архитектуре као друштвеног феномена или као просторног окружења за нове феномене.

3.2. Осврт на референтну и коришћену литературу

Кандидат је у оквиру докторске дисертације користио обимну литературу, бројне релевантне изворе, и прецизно одабране и релевантне примере планова, студија, конкурса и архитектонске продукције.

Кандидат је рад поставио у перспективу студије репрезентације архитектуре и урбаног пејзажа приобаља Београда. Тумачење појма урбаног пејзажа као свеобухватног сложеног значења, захтевало је особени методолошки поступак у ком се анализа одвија паралелно са синтезом. Коришћени извори су изабрани према основним функционалним, хронолошким и културолшким потребама.

Релевантни извори сврстани су у групе извора, у које спадају архитектонска и урбанистичка дела, и писане изворе у које спада**:** а. грађа која се односи на бројне информативне стручне и популарне текстове у периодици и документацији као и грађа која се односи на везе између архитектуре и урбаног контекста идентитета приобалних структура; б**.** документи који се тичу идеологије и изградње у одређеним друштвено политичким околностима, одлуке, програмски и пројектни извори. в**.** извори који се непосредно односе на културу и политику, према ширем тумачењу појма културе: 1. грађу која се непосредно односи на културу и политику архитектуре која обухвата програмске изворе, релевантне историографске, културолошке, социолошке, техничке текстове и литературу; 2**.** грађу која се непосредно односи на политику изградње у различитим друштвеним околностима, која обухвата комплекс релевантне политичке, историографске, социолошке, културолошке, уметничке литературе; 3. грађу која се непосредно односи на историју Југословенске урбанистичке и архитектонске продукције, која је истраживањем превасходно позиционирана унутар модела урбаног пејзажа Београда, и обухвата програмске изворе, политичке, историографске, културолошке, социолошке текстове и литературу.

У прву групу извора спада корпус грађе који обухвата пројектну документацију, урбанистичке планове, архитектонске извештаје и фотографије објеката јавних градских простора и урбанистичких целина Београда, а у претежном делу се или чувају у Урбанистичком заводу града Београда, Заводу за заштиту споменика културе, Историјском архиву града Београда, или се пак, у виду сегмената архитектонских пројеката или фотографија, налазе у периодици, каталозима, бројним програмским, теоријским или критичким текстовима. У овој групи налазе се и извори који обухватају корпус архитектонско урбанистичке грађе обрађене кроз докторске дисертације и стручно научне монографије и каталоге архитектонских конкурса и изложби. Друга група писаних извора обухата библиографске јединице и корпус грађе која се налази у

периодици, књигама, библиографским изворима, и укључује бројне стручне и популарне текстове, односно програмске, идеолошке, теоријске, критичке текстове архитеката, историчара, новинара.

Избор библиографских јединица указује на то да је кандидат упознат са кључним материјалима, теоријским расправама и знаковитим примерима и да на одговарајући начин користи изворе за аргументацију својих ставова у области коју истражује.

Као најзначајнији примарни извори коришћени у истраживању издвајају се: (наведено према азбучном реду)

- Благојевић, Љиљана, *Стратегије модернизма у планирању и пројектовању урбане структуре и архитектуре Новог Београда: период концептуалне фазе од 1922. до 1962. Године*, Докторска дисертација, Универзитет у Београду Архитектонски факултет, Београд 2004., стр. 35-55, 76-82, 96-107, 113-115

- Вучо, Никола, *Привредни развој Београда од 1919. до 1941*. У.В.Чубриловић(ур.), *Историја Београда: двадесети век*, Српска академија наука и уметности, Београд, 1974, стр.197-268

- Вуксановић Мацура, Злата, *Сан о граду-Међународни конкурс за урбанистичко уређење Београда 1921-1922* , Орион Арт, Београд 2015, стр. 9-91

- Добровић, Никола, *Средишњи и регионални (урбанистички) план* , *Техника,* Београд, бр.1 (1946), стр.8-9.

- Добровић, Никола, *Обнова и изградња Београда: контуре будућег града*, Београд, Урбанистички институт НР Србије, 1946, стр.20

- Ђорђевић, Александар, *Историја Београда, Урбанистички развој Beograda od 1944-1980 godine*, Балканолошки институт САНУ, ИК Драганић, Београд, 1995, стр 571-572

- Ђурић Замоло Д., *Градитељи Београда 1815-1941*, Београд, 1981.

- Elin Nan, *Postmoderni urbanizam*, Orion art, 2002.

- Јосимовић, Емилијан, *Објаснење предлога за регулисање онога дела вароши Београда што лежи у Шанцу,* са једним литографисаним планом у размери 1/3000 (1867) репринт. Београд: Друштво урбаниста Београда, 1997.

- Куленовић, Рифат, Индустријско наслеђе Београда, Музеј науке и технике, Београд, 2010, стр. 21-145

- Максимовић, Бранко, *Идеје и стварност урбанизма Београда: 1830-1941,* Завод за заштиту споменика културе, Београд, 1983. стр. 2-62

- Marshall Richard, *Waterfronts in Post-Industrial Cities*, Spon Press &Taylor and Francis Group, USA and Canada, 2001.

- Perović, Miloš , *Iskustva prošlosti,* Zavod za planiranje razvoja grada Beograda, Beograd 1985.

- Петрановић, Бранко, *Историја Београда, Урбанистички развој Beograda od 1944-1980 godine*, Балканолошки институт САНУ, ИК Драганић, Београд, 1995, стр 471-475

– Тасић Н., Зотовић Љ.,Калић Ј., Тричковић Р., Милосављевић П., Милић Д., Максимовић Б.,Којић Б., Милићевић Ј., Глигоријевић Б., Вучо Н.,Антонић З., Петрановић Б., Ђорђевић А., Мацура М., *Историја Београда*, САНУ Балканолошки институт, ИК Драганић, Београд, 1995, стр. 471-472, 471-476, 549-551, 571-572

– Ћоровић, Драгана, *Београд као европски град у деветнаестом веку*: *трансформација урбаног пејзажа, докторска дисертација*, Архитектонски факултет универзитета у Београду, 2015, стр. 29-258

– Шкаламера, Жељко, *Каталог планова и карата Београда*, уредник Милорад Красојевић, Геокарта,Београд, 2004, стр.172-175.

ЧАСОПИСИ, ПЕРИОДИЧНЕ ПУБЛИКАЦИЈЕ, КАТАЛОЗИ

– Divac, Olga, *Sajam tehnike u Beogradu, Arhitektura Urbanizam, br.14,Časopis za arhitekturu, urbanizam*, primenjenu umetnost i industrijsko oblikovanje/ Organ Saveza arhitekata i Saveza urbanističkh društava Jugoslavije, Beograd, 1962, nepagirano

– Đorđević, Aleksandar, *Istorijat i organizacija rada na Generalnom urbanističkom planu Beograda, Arhitektura urbanizam,* br.70-72,Savez društva arhitekata Srbije, Urbanistički savez Srbije i Udruženje likovnih umetnika primenjenih umetnosti Srbije, 1974, str.6-11

– Ђорђевић Александар, "*Урбанистичко решење централног дела Новог Београда*", *Архитектура Урбанизам*,бр.2, Београд, 1960, стр. 3

– Карамата К. и Анђелковић Б., *Теразијска тераса и теразијски продор*, *Архитектура и урбанизам,* бр.21, Београд, 1963.

– *Нацрт Генералног плана Београда до 2021*- тема броја, *ИНФО* , *часопис Урбанистичког завода Београда*, година I, број 1, Јавно урбанистичко предузеће Урбанистички завод Београда, januar-mart 2003, str.5 -20

– Минић, Оливер, *Сведочанства о Београду кроз планове карте и записе*, *Архитектура и Урбанизам*,бр.21, 1963, стр. 7

– Минић, Оливер, "Конкурс за зграду Модерне галерије у Београду", *Архитектура урбанизам*, Београд, бр.1, 1960, стр. 33.

– Михаљевић, Вера, Ђорђевић Циганoвић Јованка , *Програм за израду урбанистичког плана Косанчићев венац*, *ИНФО*, часопис Урбанистичког завода Београда, година I I I, број 9, Јавно урбанистичко предузеће Урбанистички завод Београда, 2005, str.3-18

– *Међународни конкурс за унапређење урбане структуре Новог Београда,* ванредни број Архитектуре и урбанизма, Београд 1986.

– Šegvić, Neven, *Stvaralačke komponente arhitekture FNRJ, Arhitektura*, Zagreb,br.5-6,1950,str.6-7

ДОКУМЕНТАЦИЈА

– Стјепановић, А., Војводић Ивановић Ј., Милуновић В., Сарић Р., *Стручно-критичка анализа досадашњих урбанистичких решења за подручје Савског амфитеатра*, конкурс за унапређење простора Новог Београда, Тим ДАБа, ДАБ, 2007, стр.7- 32

– Тилингер, А., и Лалић, И., руководиоци, Лојаница М., консултант САНУ, *Програм за урбанистички план простора Савског амфитеатра-прва фаза* (Анализа), *Савски*

амфитеатар и део новобеоградског центра на левој обали Саве, Урбанистички Завод Београда, 2008, стр. 4 –80

- Тилингер, Александра и Лалић Иван руководиоци, Лојаница Милан консултант САНУ, *Програм за урбанистички план простора Савског амфитеатра-прва фаза* (Програм)*,* Урбанистички Завод Београда, 2008, стр. 2-22

Као најзначајнији секундарни извори коришћени у истраживању издвајају се:
(наведено према азбучном реду)

- Geddes, Patrick, *Cities in Evolution*, An Introduction to the Town Planning Movement and to the Study of Civics, London: Williams & Norgate, 1915.

- Gissen, David, *The architectural reconstruction of nature*, *Landform building:Architecture's new terrain*, Edited by stan allen and marc McQUADE, Lars Muller publishers, pronceton University school of architecture, 2009, pp. 456

- Gausa, Manuel, *Architecture is (now) geography (Other Urban "Nature"), EARTH BUILDINGS_radical experiments in land architecture*, ArchiLab's, Thanes & Hudson, 2003, str.40

- Giedion Sigfried, *"The Need for a New Monumentality"* (1944), in his:*Architecture you and me: the diay of development* (Cambridge, Mass.:Harvard University Press, 1958), pp.39.

- Dimitrijević, Aleksandar, *Vrla nova novobeogradska susedstva*, The brave new neighbourhoods of new Belgrade, Diferencirana susedstva Novog Beograda, *Differentiated neighbourhoods of new Belgrade*, Projekat centra za vizuelnu kulturu, Project of the centre for visual culture MOCAB CVC,2009, str.109-119

- Ђокић, Владан, Урбана морфологија - *Град и градски трг*, Архитектонски факултет универзитета у Београду, 2004, стр. 7- 43

- Ђурић Замоло, Дивна, *Београд са старих фотографија,* Туристичка штампа, Београд, 1968, стр 11

- Ерић Zoran, *Diferencirana susedstva Novog Beograda*, Projekat centra za vizuelnu kulturu MSUB CVK, Beograd, 2009, str 9-11.

- Јанковић, Мика, "Међу нама: Како је пројектована палата СИВ-а", *Политика*, Београд, 9.август 1975, стр.20.

- Le Corbusier, Atinska Povelja (1943), prevod Danilo Udovički, Beograd, Klub mladih arhitekata, 1965, str.48-50.

- Lefebvre Henri, *The Production of Space*, (1974), Oxford:Blackwell Publishing,1991.

- Леже, Луј, *Словенски свет*, превод Радослав Јанковић, *Београд и Срби* (одломак), у Београд у деветнаестом веку: из дела страних писаца, Наслов оригинала: Luis Leger, *Les Monde Slave*: voyage et literature (Paris: Didies et c.le, 1873.) стр. 29-52,

- Lapčević, Milica i Šojat Vladimir, *Ekološka istorija Novog Beograda*, *Diferencirana susedstva Novog Beograda*, Projekat centra za vizuelnu kulturu MSUB CVK, Beograd, 2009, str 135-145.

- Kennet Frampton, *Megaform as urban landscape*, *Landform building: Architecture's new terrain*, Edited by stan allen and marc McQUADE, Lars Muller publishers, pronceton University school of architecture, 2009., pp. 238

- Kulić Vladimir, *Izgradnja Beograda u periodu socijalizma (1945-2000),* 50 beogradskih arhitekata, Akademska misao, 2002, str.17-27. (*italic* -Petrović B.M.)

- Le Corbusier-Atinska Povelja, prevod Danilo Udovički, Klub mladih arhitekata, Beograd, 1965.

- Панић, Вања, *Начела модерне у архитектури јавних објекатау Београду,* период 1918-1941, докторска дисертација, Архитектонски факултет универзитета у Београду, 2013.

- Radosavljević, Uroš, *Beograd prestonica*,*Grad reka*, Arhitektonski fakultet, Tempus projekat Univerzitet u Beogradu, Berlage Institute Rotterdam, Fakultat fur Architektur der RWTH Aachen, 2006, str. 321

- Ротер-Благојевић, Мирјана, *Прилог проучавању настанка и развоја насеља на простору савске падине и трансформације његовог развијеног изгледа*, У *Зборнику радова са Курса арх. организација простора 1997*- 98, Архитектонски факултет, Београд, стр.91-132

- Stupar, Aleksandra, *Grad Globalizacije - izazovi, transformacije, simboli; Prostori urbanog identiteta*, Orion art, Belgrade, 2009, str. 138-143

- Stratton, Mishael, *Reviving industrial buildings*, Industrial Buildings, Conservation and Regeneration, Edited by Michael Stratton, London, 2000

ЧАСОПИСИ, ПЕРИОДИЧНЕ ПУБЛИКАЦИЈЕ, КАТАЛОЗИ

- Бабић, Љиљана, *Архитект Никола Добровић*, *Архитектура I урбанизам 43,* Београд 1967, str.22-31

- Bogunović, Uglješa, *The Future of New Belgrade*, International Competition for the New Belgrade Urban Structure Improvement, *Arhitektura Urbanizam*, special issue, Beograd,1986, pp.3-13.

- Bogdanović,Bogdan, *The Future of New Belgrade*, International Competition for the New Belgrade Urban Structure Improvement, *Arhitektura Urbanizam*, special issue, Beograd,1986, pp.3-13.

- Dubovy, Jan, *Regulace Belehradu*, *Stavba*, br.12, Prag, 1929,str. 180

- Đorđrvić-Ciganović Jovanka, Ristić Mihaljević Vera, *Program plana detaljne regulacije Kosančićevog venca*, *DANS*, br.48, Zapisi iz arhitekture, urbanizma i dizajna, tema broja: Voda i obale, Нови Сад, 2004, str. 17-19

- *Конкурс за израду идејног решења за изградњу објекта Градске Галерије на Косанчићевом венцу у Београду*, Каталог радова, Друштво архитеката Београда, Београд , 2017.

- Košir Feđa, *Prezentacija industrijskog nasleđa u Idriji*, Zbornik pete komferencije o integrativnoj zaštiti, Republički zavod za zaštitu kulturno istorijskog i prirodnog nasleđa Republike Srpske, Banja Luka, 2010.

- Маневић Зоран, *Велика награда архитектуре'82, Пантовић*, Савез архитеката Србије и Друштво архитеката Београда, недатирано

- Macura Milorad, *Problematika naše arhitekture u svetlosti konkursa za zgradu Predsedništva vlade FNRJ*, *Arhitektura*, Zagreb, br.3, 1947, str. 10,16

- *Међународни конкурс за арх.-урб. решење Центра на обали "Бетон Хала" на простору између Савског простаништа и Калемегданског парка у Београду*, Каталог конкурсних радова, Урбанистички завод Београда, Београд, 2011.

– *Отворени анкетни једностепени анонимни урб. –архитектонски конкурс за део Блока 13 у Новом Београду*, Каталог радова, Удружење архитеката Србије, Београд, 2016.

– Ружић, Драган, *Реке и индустријско наслеђе*, поводом - *Дани европске баштине 2007*, Скупштина општине Панчево, Завод за заштиту споменика културе у Панчеву, 2007

– Часопис, *Архитектура Урбанизам, br. 73*, *Октобарска награда Београда 1974,* Савез друштва архитеката Србије, Урбанистички савез Србије и УЛУПУДС, Београд, 1974., *стр.5*

– Чубриловић, Васа, академик уредник, *Историја Београда III, Развој привреде до економске кризе 1930*, Одељење историјских наука Сану, Просвета, Београд, 1974, стр. 219

– *Hotel "Jugoslavija" и Београду, Arhitektura Urbanizam, br.66, Časopis za arhitekturu, urbanizam*, primenjenu umetnost i industrijsko oblikovanje/ Organ Saveza arhitekata i Urbanističkog saveza Jugoslavije, Beograd, 1970, str.14-17

– *Uslovi konkursa za zgradu Centralnog komiteta Komunističke partije Jugoslavije i za zgradu Predsedništva vlade Federativne narodne republike Jugoslavije*, *Tehnika.,* Belgrade, No 11-12, 1946, стр.339-341

– Шерцер, Никола, *Међународни конкурс за идејно архитектонско решење зграде Опере у Београду, Урбанизам Београда*, бр.16, Урбанистички завод Београда, 1972, стр.од 6-17

3.3. Опис и адекватност примењених научних метода

Рад је теоријски и методолошки постављен на конструктивну позицију уз јасно дефинисање оквира истраживања кроз хронолошки аспект и применом историографског метода. Кандидат је дао јасан оквир отворене теоријске платформе ослоњене на теоријске правце, и истовремено, на интерпретативне теоријске и методолошке стратегије, обједињене у теоријски и научно конзистентну интерпретативну мрежу и коначно студија културе архитектуре и урбаног пејзажа.

Поменуто разврставање извора према функцијама спроведено је путем аналитичко-синтетичког процеса, где је сваки извор постављан у мрежу ширих друштвено-историјских оквира, како би се, унутар контекста сваког од њих, и унутар контекста њиховог међусобног укрштања, у наредном кораку истраживања, разумели и интерпретирали идентитети, који укрштањем и настају.

Процес критичке анализе грађе одвијао се примарном критичком анализом посматраних јединица, где се извор подвргао увиду у временске одреднице, а потом, поступак се усмеравао ка испитивању. Овиме је омогућена научна синтеза што је био један од циљева истраживања. Прецизно изоловани сегменти понаособ су посматрани у односу на контекст, редоследом којим се најпре утврђују позиције унутар архитектонског дискурса. По завршеку критичке анализе извора према функцији, следила је *интерпретација* извора, како би се омогућило изношење система хипотеза и њихово доказивање.

Приликом проучавања историјских извора, провере постављених хипотеза и доказивања, коришћени су *компаративни метод*, који је примењен приликом критичке анализе конструисања идентитета у датом историјском тренутку. Реч је о методу којим се конструисање југословенског идентитета кроз модерну архитектуру Београда могло упоређивати са конструисањем истог идентитета кроз друге културне праксе. Такође, примењиван је и *метод посматрања* који се примењивао приликом прикупљања

информација из историјских извора и увида у доступну грађу. На основу поменутог модела класификације, посматрање се спроводило кроз више параметара и критеријума. Метод *анализе садржаја* примењиван је код истраживања библиографске грађе, идентификација одређених значењских категорија у оквиру текстова, компарација делова текстова и текстова између себе. Будући да су претходна истраживања проблема и предмета рада малобројна и да грађа и извори нису били систематизовани у складу са посматраним функцијама, кандидат се у раду у највећој мери ослањао на примарне изворе. Интердисциплинарна перспектива на студији проблема и теоријско-методолошка платформа истраживања припадају хуманистичко техничким наукама.

3.4. Применљивост остварених резултата

Примењивост остварених резултата до којих је кандидат дошао приликом израде докторске дисертације може се очекивати најпре у области историографије архитектуре Београда. Истраживање ће служити као основа даљих истраживања карактера архитектуре приобаља Београда у периоду од почетка 20. века до почетака 21. века, и то првенствено у разумевању њене културолошке функције у друштву и улоге у потврђивању широког спектра садржаја прокламованих идеолошких платформи. С обзиром на то да је урбана структура приобаља Београда у корелацији са историјским наслеђем сагледана као вишеслојна анализа временских и динамичких параматара, као резултат студије можемо очекивати боље разумевање и објашњење појава и различитих морфолошких и естетских карактеристика**.** Истраживање полази од историјских концепата, затим је усмерено ка испитивању постојећих и на крају претпоставки о будућим стратегијама. Значај овог рада лежи и у отварању теоријских могућности за истраживања архитектуре Београда као отвореног поља у друштвеном и културном аспекту.

Применљивост остварених резултата до којих је кандидат дошао приликом израде докторске дисертације може се очекивати и у различитим областима, која се тичу пре свега презентације архитектонске и урбанистичке културе у другим дискурсима у ширем друштвеном контексту. Остварени резултати подразумевају важност формирања информационе основе а затим и утицај на будућу планерску и пројектантску праксу. Овај рад може дати допринос развоју и ревитализацији приобалних зона и тиме унапредити облике урбаног живота, укључујући социјални, економски и просторни аспект и посредно утицати на укупну урбану културу града дајући допринос ширем развоју.

Без сумње, може се констатовати да ће ова докторска дисертација служити као основа даљих истраживања будућих праваца и метода унапређења стратегија за планове у приобаљу Београда. Сматрам да се значајан допринос остварује и у ширем сагледавању и разумевању градитељског наслеђа анализираних периода и у примени резултата истраживања у валоризацији савременог архитектонског наслеђа. Може се очекивати да резултати истраживања покрену нове активности у формирању итинерера који ће подстаћи ревитализацију приобалних зона како неизграђених тако и оних са историјским карактером као и са карактером некадашњих индустријских ареала. Може се очекивати да резултати истраживања имају примену и одјек међу истраживачима чије су поље интересовања културолошки аспекти архитектуре, наслеђа и урбаног пејзажа. Комисија сматра да коришћени методолошки оквир, који је примењен у дисертацији, може постати основ за даља истраживања не само односа архитектуре и урбаног пејзажа, већ и везе са другим пољима културе. Поред тога, принципи и

смернице које су засноване у овом раду могу послужити као путоказ будућим стратегијама планирања којима би физичка структура приобаља постала поље интерсовања не само локалног становништва већ и шире, као потенцијал туристичког развоја града.

3.5. Оцена достигнутих способности кандидата за самостални научни рад

Докторска дисертација Мирославе П. Петровић Балубџић, показује да кандидат поседује способност за самосталан научно-истраживачки рад. То се огледа у чињеници да је кандидат у процесу израде и финализације рада овладао различитим методама научног истраживања и повезивањем знања, метода и теоријских фокуса пре свега из области *архитектура и урбанизам*, али и шире теоријско-методолошке платформе за истраживање која припадају техничким и другим сродним наукама. Дисертација указује на способност кандидата да изведе научно релевантну интерпретацију примарних и примену секундарних извора, и тако оствари вредну научну синтезу. Између осталог, способност за самосталан научно-истраживачки рад огледа се и у чињеници да је кандидат успео да самостално издвоји и постави иновативан проблем, циљ и полазне хипотезе истраживања, а да применом адекватне научне методологије и особеног методолошког поступка, у коме се анализа одвија паралелно са синтезом, приступи доказивању постављених хипотеза што је на крају довело до научно релевантних закључака. Комисија сматра да кандидат влада вештинама употребе разних и особених научних метода истраживања у поменутим областима, будући да је вишеслојна структура студије архитектуре и урбаног пејзажа приобаља Београда, захтевала особени методолошки поступак, подразумевала и својеврстан аналитичко-синтетички процес, и састојао од проналажења и одабира изворне историјске грађе, критичке анализе грађе са проблемских становишта, теоријске провере и разумевања њене потенцијалне позиције у системима унутар датог контекста. Кандидат је кроз формирану методологију и концептуални оквир истраживања показао особену способност дефинисања и обраде специфичне теме. Комисија сматра да научни рад на докторској дисертацији Мирославе П.Петровић Балубџић, јасно показује да је кандидат у потпуности способан за самостални научно-истраживачки рад.

4. ОСТВАРЕНИ НАУЧНИ ДОПРИНОС

4.1. Приказ остварених научних доприноса

Комисија издваја следеће научне доприносе докторске дисертације Мирославе П. Петровић Балубџић:

1. Темељни историјски преглед и научна анализа урбанистичког планирања и пројектовања урбане структуре приобаља Београда у различитим друштвено политичким епохама у периоду од 1867. до 2016. године.

2. Јасна и документована систематизација грађе према периодима настанка који показује сву повезаност урбаног развоја и променљивост урбаног пејзажа приобаља.

3. Јасно је приказана урбана валоризација појединих зона приобаља и њихов архитектонски потенцијал кроз време настанка и кроз анализу утицаја доминантних урбанистичких и архитектонских дискурса.

4. Доказивање растућег утицаја архитектуре у формирању урбаног пејзажа приобаља кроз свеобухватно синтезно повезивање и сагледавање различитих карактера и

позиције архитектуре у комплексним дуготрајним процесима у контексту са ширим токовима архитектуре и урбанизма у свету.

5. Остварени научни допринос у сагледавању сложености процеса планирања и њихових последица по урбани развој и истовремено потенцијала за радикалније поимање променљивости урбаног пејзажа приобаља који се очекује у будућности. Ово се посебно односи на акваторију у оквиру приобаља Београда чија је површина готово једнака површини копна приобаља. Овај аспект сигурно ће захтевати нова и специфична истраживања којима ће овај докторат бити поуздан ослонац.

6. Коначно, кандидат је остварио укупан и темељан увид у до сада неистражену грађу која се непосредно или посредно односи на архитектуру приобаља Београда која све више кроз време представља значајанији део урбаног пејзажа, чиме је дисертација обухватила нова и оригинална сазнања о предмету и проблему истраживања. Тиме је остварен и значајан допринос унапређењу знања у матичној научној области, као и основа за даља истраживања у матичној и њој блиским научним и уметничким областима.

4.2. Критичка анализа резултата истраживања

Научни доприноси који су остварени у дисертацији представљају несумњиво унапређење научних знања, јер у поређењу са постојећим стањем у науци, редефинишу и квалитативно ревалоризују досадашња знања и тумачења урбанистичког планирања и пројектовања физичке структуре и урбаног пејзажа приобаља Београда.

Комисија наглашава де је у дисертацији урбана структура приобаља Београда посматрана као сложени систем који се трансформише кроз фактор времена и сложених друштвених околности тако да постепено од природног пејзажа прераста у урбани пејзаж у коме карактер и основна обележја архитектуре добијају све већи значај. Основни значај истраживања тиче се и покушаја сагледавања архитектуре као друштвеног феномена, које се тумачи плуралистичким приступом и применом комплексне методолошке платформе. На тај начин, посматрање архитектуре у наведеном друштвеном контексту остварило се документованим и научно аргументованим утврђивањем процеса планирања и пројектовања урбане структуре и архитектуре у приобаљу Београда сагледавајући концепте различитих фаза у историјском и социо-политичком контексту кроз особености у односу на референтни оквир одређених временских периода сагледавања. Од посебног значаја је чињеница да у стручној и научној јавности Србије проблем планирања, архитектуре и урбаног пејзажа приобаља до сада није ближе сагледана са становишта интегралног научног приступа. Истраживање је указало на то да сагледавани сложени процеси планирања простора приобаља и њихових последица на урбани развој нису комфронтирани потенцијалима за радикалније промишљање променљивости урбаног пејзажа приобаља који би се могао очекивати и планирати у будућности. Истраживање је указало на тенденције растућег утицаја архитектуре као физичке структуре на формирање урбаног пејзажа приобаља Београда.

Проблем планирања урбане структуре приобаља Београда са трансформацијом урбаног пејзажа до сада је готово неистражена научна тема у Србији, чији се значај тиче историје и теорије архитектуре Београда, као део основне научне области Архитектура и урбанизам. Посебно је важно истаћи да истраживање има и компоненту развоја која резултира препорукама према будућим стратегијама планирања приобаља.. Чињеницом да је прикупила, систематизовала, и научно прецизно анализирала бројне

до сада необјављене као и савременије изворе, кандидат је постигао велики допринос научној области Архитектура и урбанизам. Истраживање може допринети увећању постојећег корпуса историографске грађе о архитектури Београда, али и омогућити да се постојећи корпус грађе даље тумачи са жељених, другачијих становишта у односу на предмет истраживања, посматрани контекст и долазеће нове потребе.

4.3. Верификација научних доприноса

Petrović Balubdžić, Miroslava. " Creating the Belgrade Waterfront identity through a prism of architecture and urban planning competitions*", International Review SPATIUM*, (Institute of Architecture and Urban & Spatial Planning of Serbia, IAUS, Belgrade), (2017), No. 37, pp. 74-81, ISSN 1450-56X (**M24**)

Petrović Balubdžić, Miroslava. **"** New identity of waterfronts in post-industrial cities *",* ***On Architecture***, *Proccedings of the International Conference- "Facing the Future"***,** Gallery of Science and Technology, STRAND*,* (2014), Belgrade, Serbie, pp.193-200 **(M33)**

Petrović Balubdžić, Miroslava. " Waterfront renewal in historical cities in Serbia*", Proceeings of the First International Conference Preservation and improvement of historic towns*, Regional Institute for Protection of Monuments of Culture Petrovaradin,(2014), Sremski Karlovci, pp.147-154. (**M33)**

Petrović Balubdžić, Miroslava. "Reconstruction of the city of Valjevo and urban identity as a tourist Potential", *Proceedings of the International Scientific Conference "Sustainable spatial development of cities",* Institute of Architecture and Urban & Spatial Planning of Serbia, IAUS,Belgrade, (2007/08), pp. 62-70 **(M33)**

Petrović Balubdžić Miroslava. " Traditional and new - harmony or contrast, experiences from Serbia"*, XXII World Congress of Architects in Istanbul, "Grand Bazaar of Architectures",*UIA, Istanbul,(2005), pp.201 i pp.658 **(M34)**

5. ЗАКЉУЧАК И ПРЕДЛОГ

На основу анализе дисертације кандидата Мирославе П. Петровић Балубџић, комисија констатује да је дисертација написана у складу са одобреном темом, те да су структура дисертације, теоријски присуп и оквир, као и примењена научна методологија и сви елементи обраде у потпуности у складу са пријавом на коју је Универзитет у Београду дао сагласност.

Дисертација је задовољила све критеријуме обима, квалитета и научног доприноса. Комисија истиче да дисертација у потпуности задовољава научне критеријуме и пружа научни допринос ужој научној области *Архитектура и урбанизам* у теоријском и историографском смислу.

Комисија високо оцењује све резултате и научне доприносе дисертације, пре свега недовољно обрађену тему планирања и пројектовања урбане структуре приобаља Београда и трансформације урбаног пејзажа, коју је кандидат проблематизовао и научно обрадио примењујући оригинални теоријско методолошки приступ истраживању архитектуре који припада хуманистичким и техничким наукама. Комисија посебно истиче пионирски подухват кандидата да да научно свестрано и оригинално тумачење планирања и пројектовања урбане структуре приобаља Београда, која до сада није била предмет научних студија.

Докторска дисертација Мирославе П.Петровић Балубџић представља темељан, свеобухватан и систематичан рад о односу архитектуре, приобаља и урбаног пејзажа, који је од великог значаја за науку, и који излази изван досадашњих тематских, теоријских и методолошких оквира посматрања архитектуре и урбанизма Београда. У том смислу, Комисија наглашава могућност примене оригиналних резултата дисертације, што се првенствено односи на увећање постојеће историографске грађе о архитектури приобаља Београда као и коришћење резултата и смерница за будуће активности у урбанистичком планирању.

На основу свега напред наведеног, Комисија предлаже Научно-наставном већу Архитектонског факултета Универзитета у Београду да се докторска дисертација под називом **„Планирање и пројектовање урбане структуре приобаља Београда: трансформација урбаног пејзажа и третман наслеђа”** кандидата Мирославе П.Петровић Балубџић, дипломираног инжењера архитектуре, прихвати, изложи на увид јавности и упути на коначно усвајање Већу научних области грађевинско-урбанистичких наука Универзитета у Београду.

У Београду, 15. 05. 2018. год.

ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ

др Владан Ђокић, редовни професор, ментор

Универзитет у Београду, Архитектонски факултет

др Александра Ступар, ванредни професор

Универзитет у Београду, Архитектонски факултет

др Ружица Богдановић, професор емеритус

Универзитета Унион Никола Тесла-Факултета за архитектуру